

vooral bij de Britse krijgsgevangenen af die van het Britse Rode Kruis regelmatig grote zendingen kleren en schoenen ontvingen. Herhaaldelijk werd er uit Mühlberg en, naar wij aannemen, ook uit andere kampen via het Internationale Rode Kruis bij het Nederlandse Rode Kruis te Londen op aangedrongen dat ook aan de Nederlandse krijgsgevangenen kleding en schoeisel toegestuurd zouden worden. Kleding werd, schreef ds. de Kluis, in het geheel niet ontvangen, 'nooit! We kregen schoenen, ik meen 80 paar. Voor dertienhonderd man, zodat er geloot moest worden en natuurlijk de man die nog behoorlijk schoeisel had, nieuwe schoenen kreeg.'¹ In één kamp (wij weten niet, welk kamp dat precies geweest is) ontving de groep Nederlandse krijgsgevangenen begin '45 5 000 knopen die hun ook al door de Stockholmse vertegenwoordiger van de Nederlandse repatriëringsdienst toegezonden waren. De vertrouwensman van het betrokken kamp zond toen bericht aan die dienst dat hij niet wist wat hij met de knopen doen moest. 'De mensen', schreef hij, 'hebben geen uniform meer om ze aan te naaien. Ik zie dagelijks de bloem van het Nederlandse volk rondlopen in lompen op bijna blote voeten. Er zijn er die zich schamen te zeggen dat zij Nederlanders zijn.'²

Terugblik

Dat de Duitsers zich aan talrijke bepalingen van de Geneefse conventie niet gehouden hebben, is, menen wij, uit het voorafgaande evident. Nergens heeft de behandeling van de Nederlandse krijgsgevangenen een karakter gedragen dat men als menslievend mag aanduiden. De huisvesting van de grotere groepen heeft, behalve in Juliusburg, Colditz en Stanislau, steeds te wensen overgelaten; het is vaak voorgekomen dat zij last hadden van wandluizen en ook in andere opzichten heeft aan de hygiëne veel ontbroken. Hun rantsoenen waren altijd aan de krappe kant en lagen zelfs ver beneden de in de conventie gestelde norm (rantsoenen gelijk aan die van depot-troepen); dat de officiële waarnemer namens het *Reichskommissariat*, de Duitse arts dr. F. Reuter, schrijven kon dat in Stanislau (n.b. het kamp der beroepsofficieren), de pakketten '*vielleicht die häuftsächlichste Ernährung*'

¹ A. T. W. de Kluis: *De pastorie van Mühlberg*, p. 175-76. ² Brief, 24 febr. 1945, van M. Vrencken, aangehaald in brief, 24 april 1945, van W. J. A. Willems (Stockholm) aan de min. van soc. zaken (Londen) (*Enq.*, punten l en m, gestenc. bijl. 10).